

ANASTASIA

Jeruzalem, Israël, 4 maart 2024

De Russian Compound is een van de oudste wijken in het centrum van Jeruzalem. Het complex werd gebouwd aan het einde van de 19e eeuw als onderdeel van de Russische Dukhovnia (missie). Een deel ervan, Sergei's Courtyard, is ook vandaag nog in handen van de Russische regering.

Voor dat de Russen hun *compound* oprichtten was de locatie – strategisch hoger gelegen en op slechts een steenworp afstand van de oude stad – een Turkse cavalerie-paradeplaats. Dat was in de tijden van de Ottomaanse overheersing van Jeruzalem. Vanwege haar markante ligging was de heuvel een uitstekende locatie voor het mobiliseren van troepen voor pogingen tot het veroveren van Jeruzalem. Zo werd het Ottomaanse leger niet het eerste dat op de natuurlijke verhoging stelling nam – en het zou ook zeker niet het laatste zijn. Lang voor de Ottomanen stelde het Assyrische garnizoensleger zich op de heuvel op; en jaren later mobiliseerde Titus er zijn Romeinse troepen. In onze eigen tijd waren het de Britten die zich ingroeven in de *Russian Compound*, toen zij het Britse mandaat over Palestina droegen. En in het voorjaar van 2024 ben ik het zelf die er gelegerd is. Zo komt het dat ik op een zondagmorgen de Russisch-orthodoxe kathedraal van de Heilige Drie-eenheid binnenstap.

De vergulde uivormige koepels van de kathedraal in het hart van de *compound* weerspiegelen het heldere voorjaarslicht. Omdat de koepels hoog boven de gebouwen van

de *compound* uittorenen zal dit sprookjesachtige beeld het eerste geweest zijn dat de Russische pelgrims zagen wanneer zij in het Heilige Land aankwamen als onderdeel van hun Christelijke Hadj. Kort na hun bekering tot het christendom begon het Russische volk pelgrimstochten naar Jeruzalem te maken en tegen de tijd dat de 19e eeuw aanbrak stroomden jaarlijks tienduizenden pelgrims naar het Heilige Land. Zij kwamen voornamelijk met Pasen. Velen van hen waren eenvoudige boeren, afkomstig uit de dorpen op het uitgestrekte Russische platteland. Zij reisden met paard en wagen naar Israël, soms ook met de trein en er waren zelfs pelgrims die de tocht vanuit Rusland te voet ondernamen.

In een donker hoekje langs een van de twee zijbeuken van de orthodoxe kathedraal zie ik die zondagochtend hoe een wat oudere orthodoxe non, tenger van gestalte, voorovergebogen aan een werktafeltje zit. Zij blikt in eerste instantie niet naar mij op, houdt haar volle aandacht bij een kippenei dat zij tussen duim en wijsvinger draait. Zuster Anastasia is haar naam, zo zou ze mij enkele tellen later vertellen. Over het kippenei dat zij tussen haar vingers houdt ligt een vet-tig waasje waardoorheen een hint van sierlijke patronen schemert. Anastasia werkt vol overgave aan het beschilderen van pysanky-eieren. Pysanky is een Oekraïense traditie waarbij eieren worden voorzien van prachtige, kleurrijke patronen aan de hand van een soort batik-techniek. Laag over laag worden de verschillende lijntjes opgebouwd, de sjablonen komen tot stand door delen van het ei af te dekken met bijenwas. Zo is tijdens het kleurproces niet goed te zien wat het uiteindelijke resultaat zal worden, want pas wanneer de maker de was rondom het ei laat smelten door het rond te draaien in een vlam zal het uiteindelijke patroon zichtbaar worden. Wonderbaarlijke toverbal.

Wanneer ik met Zuster Anastasia in gesprek raak – ik ben bekend met de pysanky-techniek en het uitwisselen daaromtrent schept een onmiddellijke band – vertelt zij, dat zij zich middels het schilderen voorbereidt op het aankom-

‘Vanwege haar markante ligging was de heuvel een uitstekende locatie voor het mobiliseren van troepen voor pogingen tot het veroveren van Jeruzalem’

mende Paasfeest. 'Dit jaar zal het Paasfeest voor leden van onze congregatie van nog groter belang zijn', vertelt de zuster. 'We voelen de verscheurdheid van de wereld hier heel goed, omdat gelovigen vanuit alle delen van Rusland naar ons toekomen met hun verhalen over de situatie in ons land.' Godvrezende pelgrims zijn het, volgens Anastasia, 'Ze komen bidden voor het zielenheil van onze gevallen soldaten, onze jongens aan het front. Of ze komen omdat Russen nergens anders in de wereld als toerist nog welkom zijn', voegt Anastasia eraan toe. 'Nieuwe Russische rijken willen toch gewoon op vakantie blijven gaan'. Ze lijkt mij een no-nonsense non. 'Of het niet toch veel minder Paas-pelgrims zullen zijn dit jaar?', vraag ik aan haar. Tenslotte komen er sinds de geweldsuitbarsting van oktober 2023 haast geen toeristen meer naar Israël. 'Russische gelovigen blijven komen hoor', benadrukt zij. 'Voor hen is het Paasfeest van het allergrootste belang, en in ieder geval een maal in hun leven willen zij de tocht naar de Heilig Grafkerk maken. Daar hebben ze alles voor over. Dat gaat hier al eeuwen zo'.

Russische gelovigen komen al honderden jaren naar Jeruzalem om daar de herinnering aan de wederopstanding van Jezus uit de dood mee te maken. Het centrale punt van de Paasbedevaart voor de pelgrims is altijd het Heilig Graf geweest, met zijn dorpsdoolhof aan kapellen. De diensten van de Paasweek begonnen voor de Russische pelgrims op de zaterdag vóór Palmzondag, wanneer zij zich in Bethanië verzamelden om Jeruzalem binnen te marcheren, al bloemen plukkend en zwaaiend met palmtakken gekocht van Arabische kooplieden. De gelegenheid was bijzonder feestelijk, met haltes bij verschillende kerken onderweg waar dan ook gegeten en gedronken werd. Veel pelgrims gingen al de avond ervoor naar de Olijfberg om daar te slapen en zo klaar te zijn voor de processie. De gebeurtenis werd afgesloten met een grootse dienst bij het Heilig Graf, geleid door de Russisch-orthodoxe patriarch zelf, vergezeld door bisschoppen en monniken in weelderig goud-met-witte gewaden. De Palmzondagdienst de volgende ochtend was al even indrukwekkend. Daarbij werd een grote olijfboom, versierd met bloemen, omhooggehouden terwijl de processie driemaal rond het graf cirkelde. Aan het einde van de dienst werd de olijfboom in stukjes gehakt en uitgedeeld aan de pelgrims, die het stukje olijfhout de rest van hun leven als relikwie zouden koesteren op het huisaltaar van hun boerderijtje op de steppe.

Op Goede Vrijdag namen de pelgrims hun plaats in rond het Heilig Graf. Zij zouden dit graf hardnekkig bewaken tot de uitreiking van het Heilig Vuur op zaterdagmiddag. Voor deze lange wake hadden ze krukjes en een kleine voorraad voedsel meegenomen. En alhoewel in de nacht de lichten werden gedoofd en Jezus dood in zijn graf lag, bleef de kerk, gevuld met verwachtingsvolle pelgrims, alle uren levendig. De Heilige Vuurceremonie zelf begon de volgende middag. Het lange wachten en de voorbereidende optocht brachten hoge verwachting en opwindning. De Russen namen voor het Heilige Vuur speciaal geconstrueerde lantaarns mee zodat ze het licht van het Heilige Vuur ook mee naar huis konden nemen. Bij het binnenvallen van het ochtendgloren vulde de kerk zich met een plotselinge en angstaanjagende stilte: zou het gebeuren, zou het Vuur verschijnen, was Christus werkelijk opgestaan? Eindelijk

'Al ongeveer een uur hang ik inmiddels aan de lippen van Zuster Anastasia, zo meeslepend is haar verhaal'

zou uit het graf de verlichte kaars tevoorschijn komen – Christo voskrese! – en de gezellige paasvieringen konden beginnen. Op dit punt haalden de duizenden pelgrims hun zwarte mutsen tevoorschijn, gevuld met kruidig geurende watten, en doofden hun kaarsen hierin. Deze doodsmutsen, geborduurd met heldere zilveren kruisen, wilden ze tot hun sterfdag bewaren om uiteindelijk in hun graf te dragen.

Al ongeveer een uur hang ik inmiddels aan de lippen van Zuster Anastasia, zo meeslepend is haar verhaal. Ik ben gaan zitten op een krukje naast haar werktafeltje, Anastasia schildert ondertussen vlijtig door. Ik vraag mij af hoe oud deze gekromde non nu eigenlijk is. Kan ze er nog zelf bij geweest zijn, bij de geboorte van deze verhalen? Zo waarachtig klinken haar verhalen, als uit eerste hand. 'Toen het feest eenmaal was afgelopen, begonnen de pelgrims plannen te maken voor de lange reis naar huis' vertelt Anastasia verder. 'Last-minute aankopen werden gedaan en indien mogelijk naar huis in Rusland verzonden.' De zuster vertelt over een jonge Russische vrouw, die een bijna levensgrote Madonna voor haar dorp wenste. De vrouw haalde de winkelier over om het beeld aan haar te leen te geven om daarna met de figuur op een drukbezochte route in de oude stad te gaan zitten en voorbijgangers te smeken voor geld om aan het aankoopbedrag te voldoen. Binnen een paar dagen was de schuld volledig afbetaald – crowdfunding *avant la lettre*. Anderen kochten kruisen van olijfhout en soortgelijke souvenirs en stopten ze in zakken om de lange reis naar huis in te zetten.

Hun harten, zo niet hun bagage, leken licht omdat de Russische pelgrims met Pasen naar Jeruzalem waren geweest. Zij waren de erfgenamen geworden van een grote belofte dat uit de dood, leven zou komen. Velen brachten een teken van hun nieuw gevonden hemelse status mee naar huis in de vorm van een tatoeage op de arm om aan iedereen te laten zien dat ze pelgrims waren – hadji's. De ware beloningen mochten dan hemels zijn, maar de status van een teruggekeerde pelgrim in de aardse Rus was een bijzonder welkom bijkomend voordeel.

Aan het einde van haar verhaal richt zuster Anastasia zich voor één moment op van haar pysanky-ei en kijkt mij met haar sneeuwblauwe ogen recht in het gezicht aan. In een korte haal en voor de duur van slechts één tel licht zij de mouw van haar wollen habijt op. Eén ogenblik waarop ik de tatoeage op haar arm kan waarnemen.

KL TZ (SD) drs. Caecilia Johanna van Peski (1970) studeerde Onderwijs- en Cultuurpsychologie en Civiel-Militaire Interactie. Zij werkte onder andere voor de EU, NAVO, OVSE en de VN. In 2024 is zij vanuit de Koninklijke Marine uitgezonden naar het Bureau van de U.S. Security Coordinator for Israel and the Palestinian Authority (USSC); standplaats Ramallah, Westelijke Jordaanoever. www.vanpeski.org